

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

Studii și materiale
XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

Colegiul științific / Scientific Board:

Dr. Nikolaus Boroffka, *Deutsches Archäologisches Institut*, Berlin
Dr. Sabin Adrian Luca, *Brukenthal National Museum*, Sibiu
Dr. Cristian Schuster, *Vasile Pârvan Institute of Archaeology*, Bucharest
Dr. Silviu Purece, *Lucian Blaga University*, Sibiu

Colegiul de redacție / Editorial Board:

Dr. Claudiu Aurel Tulugea – redactor șef/chief editor
Dr. Ion Tuțulescu
Dr. Ionuț Dumitrescu
Dr. Carol Terteci
Elena Mitrana

Tehnoredactare / Computer editing: Carol Terteci

Coperta / Cover design: Carol Terteci, Marius Drăghicean

Traduceri / Translations: Ana Maria Tulugea

Responsabilitatea legală pentru conținutul științific al articolelor le revine în totalitate autorilor / The legal responsibility for the content of articles lies with the authors

Revista a fost acreditată de CNCS la categoria C (2012), cod CNCS: PN-II-ACRED-AR-2012-0172 / The Journal has been established by The National Research Council (CNCS) at C category (2012), code: PN-II-ACRED-AR-2012-0172

ISSN 0258-140X

MUZEUL JUDEȚEAN “AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

Adresa / Address: Calea lui Traian, nr.143, Râmnicu Vâlcea,
ROMÂNIA

Tel./fax: 004/ 0250 738121

E-mail: muzeuljudeteanvalcea@gmail.com

Tipar executat de / Printed by: PCPrint

www.pcprint.ro

Cuprins / Contents

Arheologie / Archaeology

Claudiu TULUGEA

Statuetă antropomorvă din os din colecțiile Muzeului Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea //

Anthropomorphic bone statuette from the collections of the "Aurelian Sacerdoțeanu" History Museum of Vâlcea County

9

Ion TUȚULESCU, Carol TERTECI, Andrei HEROIU

Contribuții la sfârșitul epocii bronzului în nord-estul Olteniei. Așezarea de la Zătreni, punct La Peșceana //

Contributions to the End of the Bronze Age in Northeastern Oltenia

17

Cătălin BORANGIC

Pumnalul de tip sica de la Brăneț, Olt //

The sica-type dagger from Brăneț, Olt

61

Istorie / History

Dragoș-Ionuț ECATERINESCU

Istoria cărții vâlcene. Centrul de la Govora //

The History of Vâlcea Book. Govora Center

74

Sorin OANE

Țărănimea vâlceană în politica românească interbelică //

Valcea peasantry in Romanian Interwar Policy

92

Liliana BEU

Ștefan Drăghicescu – ostaș credincios al partidului național liberal și deputat al țăranilor //

Ștefan Drăghicescu – faithful soldier of the national liberal party and deputy of the peasants

121

Dan MOROIANU

Crucea Roșie Română între 1876-1947 //

The Romanian Red Cross between 1876-1947

142

Mioara BURLUȘEANU

Date despre minoritatea evreiască din Pitești //
Data about the Jewish minority in Pitești **153**

Rodica Gabriela HERBEL

Biserica de lemn din satul Cioponești, comuna Stănești //
The wooden church from Cioponești village, Stănești commune **161**

Sabin LUNGOI

Casa memorială „Elena Farago” //
„Elena Farago” Memorial House **170**

Ionuț SĂRARU

Conacul Bălceștilor – Arc peste timp (1828-1948) //
Bălceștilor Mansion – Arch over time (1828-1948) **179**

*Numismatică și Sigilografie / Numismatics and Sigilography***Valentin DOLFI**

Un antoninian din tezaurul de la Ioneștii Govorii, jud. Vâlcea //
One Antoninian from the hoard from Ioneștii Govorii, Vâlcea County **189**

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

Sigilii ale domnitorului Constantin Brâncoveanu (1688-1714) //
Seaux du souverain Constantin Brâncoveanu (1688-1714) **195**

*Artă / Art***Diana MIREA, Dragoș-Ionuț ECATERINESCU**

„Un zugrav” transilvănean în custodia Muzeului de Arheologie și Artă Religioasă „pr. Gheorghe I. Petre-Govora” //
„A painter” from Transylvania in the Custody of the Museum of Archeology and Religious Art “Priest Gheorghe I. Petre-Govora” **220**

Adela BARBU-MAIER

Mobilierul pirogravat și pictat de la Conacul Bălceștilor //
Pyrographed and painted furniture from Bălceștilor Mansion **226**

Etnografie / Ethnography

Ionuț-Gabriel DUMITRESCU

Vetre de civilizație românească. Țara Loviștei: patrimoniu și valorizare muzeală //

Hearts of Romanian civilization. Loviștei Country: heritage and museum enhancement

235

Oana Ștefana FLORESCU

Valori ale portului popular vâlcean //

Values of the Vâlcea Folk Costume

245

Alexandru ZAMFIR

Sărbători și obiceiuri de primăvară în Vâlcea //

Holidays and Spring Customs in Vâlcea

258

Restaurare-Conservare / Restoration-Conservation

Diana MIREA

Restaurarea Icoanei Maica Domnului cu Pruncul – Studiu de caz //

The Restoration of the Icon of the Mother of God with the Baby - Case study

263

Daniela BEU

Restaurarea unei ii din colecția Muzeul Satului Vâlcean //

The Restoration of a Romanian blouse from the collection of the Village Museum of Vâlcea

270

Rodica ROTARU

Protejarea patrimoniului muzeal – expoziția de bază a Muzeului de Artă „Casa Simian” //

The Protection of the Museum Heritage - Main Exhibition of Simian House Art Museum

275

Omagiu / Tribute

Claudiu TULUGEA

In Memoriam Petre Purcărescu //

In Memoriam Petre Purcărescu

281

Restaurarea Icoanei Maica Domnului cu Pruncul – Studiu de caz

Diana Mirea*

Keywords: *icon, tempera on wood, restoration.*

Abstract: *The Restoration of the Icon of the Mother of God with the Baby - Case study. In this article we set out to present the restoration methodology approached in the case of the icon of the Mother of God with the Baby painted by an unknown artist in the 19th century. An X-ray was needed to observe that the work was not completely repainted and the browning caused problems in restoring the image to the initial form of perception.*

Descriere iconografică

Icoana care face obiectul studiului nostru este o lucrare de secol XIX¹ provenind din biserica de la Zărnești, Argeș, și prezintă pe Maica Domnului cu Pruncul Iisus în brațe, tronând, înconjurați de îngeri și de prooroci. Central și ușor supradimensionați, Maica Domnului înveșmântată într-un chiton albastru și un maforion de culoare roșie îl ține pe Iisus purtând o tunică de culoare albă. Iisus binecuvântează cu dreapta. Ambii privesc spre credincios.

Chipul Maicii Domnului este fin și frumos conturat iar cel al lui Iisus e sobru și plin de afecțiune în același timp². Ei stau pe un tron decorat cu ornamente baroce și pictat în nuanțe de ocră. Patru prooroci sunt reprezentați în picioare, lângă tron, câte doi pe fiecare latură iar doi îngeri veghează de sus.

Avem în fața noastră o compoziție încărcată ce valorifică din plin spațiul icoanei apropiindu-se în același timp de tipul reprezentărilor occidentale, mai umanizate.

Starea de conservare

În momentul intrării în restaurare stratul pictural prezenta: lacune ce se datorează fluctuațiilor de microclimat și fenomenului

---

* **Dr. Diana Mirea**, conservator, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea, Râmnicu Vâlcea, e-mail: scrociob_diana@yahoo.com.

¹ Dimensiuni: L:46,5 cm; l:40 cm; g:3,5 cm (cu ramă), 2,5 cm (suport).

Structură: suport din lemn de tei ramforsat cu două traverse semingropate din lemn de fag, grunduit și pictat în tempera grasă, ramă aplicată.

² Dionisie din Furna 2000, p.147-148.

de decoeziune precum și lacune datorate factorului uman (manipulări neglijente); exfolieri și ridicături ale stratului pictural sub formă de acoperiș datorate uscării și defomării tangențiale a lemnului și fluctuațiilor de microclimat; fragilizare; uzuri și eroziuni; lovituri mecanice și zgârieturi; brunizare; repictarea ramei și multiple alte repictări în funcție de degradările suferite anterior, în încercarea de reîntregire a imaginii; depuneri superficiale; depuneri aderente datorate folosirii în cult și condițiilor de păstrare neadecvate; depuneri ancrasate; picături; depozite de ceară și stropi de diverse alte proveniențe datorate utilizării în cult.

Suportul prezenta: orificii de zbor rămase în urma unui atac xilofag, desprinderi ale ramei sub care s-a adunat murdărie, depuneri aderente și o fisură în partea inferioară ce traversează întreaga grosime a icoanei.

Lemnul ramei a lucrat diferit de lemnul icoanei lăsând spațiu în care s-au acumulat depuneri

Repictare, brunizare, depuneri aderente, lacune

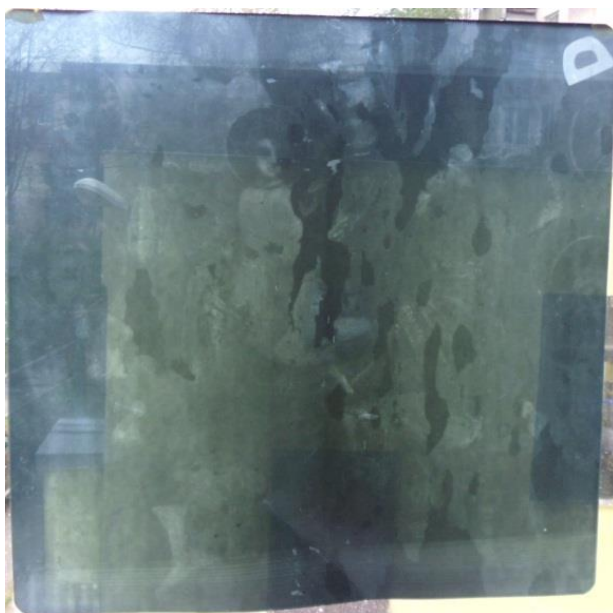
Cercetare și Investigații

În urma acestor constatări s-a hotărât efectuarea “testului aderenței rumegușului la ac” și „studiul morfologiei grămăjoarelor de rumeguș” pentru a vedea dacă atacul xilofag mai este activ. Acestea au însemnat așezarea icoanei pe o coală albă, într-o încăpere ferită de curenți de aer pentru 12 ore și studierea grămăjoarelor de rumeguș

formate. Grămăjoarele studiate nu erau umede și nici foarte adunate ceea ce a însemnat că atacul xilofag nu era activ. Aderența la ac a fost și ea relativă. Ambele teste au infirmat activitatea insectelor xilofage în interiorul lemnului.

Numeroasele zone repictate au impus efectuarea unei radiografii pentru a se observa dacă icoana a fost repictată total sau nu. În funcție de rezultat, fiecare posibilitate ar fi însemnat o metodologie de restaurare diferită. Stratul de repictare de pe ramă a fost îndepărtat total iar repictările de pe suprafața picturală doar parțial, în funcție de suprafață.

Radiografie

De asemenea s-au făcut o serie de teste de curățare în urma cărora s-a stabilit că îndepărtarea repictărilor de pe suprafața ramei să se facă cu o soluție formată din 100 ml alcool și 150 ml esențe, cunoscută în restaurare, și mecanic cu bisturiul. Suprafața picturală a fost curățată cu o soluție formată din 50 ml alcool și 200 ml esențe iar în zonele cu depuneri ancrasate și repictări cu soluția formată din 100 ml alcool și 150 ml esențe.

Intervenții de conservare-restaurare

Metodologia de conservare-restaurare odată stabilită, intervențiile au început cu fixarea foii japoneze cu ajutorul unui clei de pește în concentrație mică pentru a asigura stratul pictural în timpul intervențiilor ulterioare.

Pe suprafața picturală, ținându-se cont de pasta de culoare destul de consistentă utilizată, refacerea adeziunii stratului pictural la suport s-a făcut în profunzime, alternându-se presa caldă cu presa rece. Ca vehiculant s-a utilizat cleiul de pește în proporție de 9% în soluție apoasă.

Urmându-se metodologia clasică de specialitate recomandată, operațiunea de completare stratificată a lacunelor a început prin curățarea acestora cu apă alcoolizată. Odată curățate lacunele, s-a aplicat un lapte de chit fluid și fierbinte cu pensula, apoi completarea la nivel s-a făcut cu același chit cu adaos mai mare de cretă, prin aplicare cu spatula. După uscare, chiturile au fost șlefuite cu dopul de plută.

Curățarea s-a făcut cu soluțiile descrise mai sus, conform testelor de curățare, urmărindu-se îndeaproape acțiunea chimică a soluției pentru a obține o curățare uniformă. Acțiunea s-a întreprins prin intermediul unui tampon de vată fixat pe pensetă și frotând circular. După curățare, noi lacune au fost dezvăluite, acestea chituindu-se conform operațiunii descrise.

Pentru ca pictura originală să își redobândească continuitatea și profunzimea a fost nevoie de integrarea cromatică, optându-se pentru o abordare clasică cu un ton mai deschis și o nuanță mai rece. S-au folosit culori pe bază de apă și emulsie de gălbenuș de ou (1/4). Eroziunile au făcut obiectul tratării în velatura, suprafețele mici în ritocco iar zonele mari în tehnica tratteggio. Vernisarea s-a făcut cu verni de damar 12% aplicat prin pensulare și egalizat îndelung.

Detaliu din timpul intervenției asupra ramei

Icoana după chituire

Detaliu din timpul curățării

Pe verso, după o desprăfuire prealabilă, biocidarea suportului s-a făcut prin pensulare și prin injectare în orificiile de zbor cu o soluție de permetrină peperonil-butoxid (Per-xil 10), după care icoana a fost împachetată etanș operațiunea repetându-se după 10 zile. Curățarea acestuia s-a făcut cu apă alcoolizată dar mecanic cu bisturiul în zonele cu depuneri ancrasate. Fisurile, spațiile mici și orificiile de zbor au fost obturate cu fibră vegetală (cânepă) sau rumeguș în amestec cu o soluție de clei de pește 9% aplicate în straturi multiple.

Rama a pus probleme destul de serioase. În primul rând, ne referim la faptul că lemnul din care era constituită aceasta a lucrat diferit de suportul icoanei lăsând spațiu în care se acumulaseră diverse depuneri. În colaborare cu restauratorul lemn, rama care fusese aplicată a fost desprinsă și refixată în acord cu deformările icoanei. În acord cu rezultatul testelor de curățare, îndepărtarea repictărilor s-a făcut cu soluția aleasă mai sus, acționându-se cu prudență pentru a nu afecta în niciun fel originalul.

Concluzii

Dorim să atragem atenția asupra păstrării ulterioare a icoanei restaurate în condiții de microclimat și siguranță prevăzute de normele de conservare³ în vigoare indiferent dacă e vorba de un muzeu sau un proprietar privat, ca în cazul nostru. Păstrarea icoanei se va face într-o atmosferă ferită de praf și noxe atmosferice, într-o încăpere sănătoasă⁴ și stabilă din punct de vedere microclimatic, în care temperatura este de 20°C și umiditatea relativă de 50%, cu variații nu mai mari de 5% pe parcursul anului⁵.

Iluminatul trebuie să se încadreze între 150-200 luși. Depozitarea se va face la orizontală, ferită de praf și fără a suprapune ceva pe stratul pictural. Expunerea se va face la verticală ferind obiectul de tensionări sau uzuri suplimentare.

---

³ Conservarea preventivă este un domeniu foarte vast foarte bine structurat de Aurel Moldoveanu (vezi Moldoveanu 2003).

⁴ O încăpere sănătoasă înseamnă o încăpere curată în care nu sunt infiltrații iar instalațiile de curent, de apă etc. funcționează bine neexistând pericolul unei inundații sau incendiu.

⁵ Bernardi 2004, p.19.

Icoana după restaurare

BIBLIOGRAFIE

Bernardi 2004 – Bernardi Adriana, Conservare opere d'arte. Il microclima negli ambienti museali, ed. Il prato, Saonara, 2004.

Dionisie din Furna 2000 – Dionisie din Furna, Erminia picturii bizantine, ed. Sophia, București, 2000.

Gómez 2004 – Gómez Luisa, La restauración Examen científico aplicado a la conservación de obras de arte, ed. Catedra (Grupo Anaya SA), Madrid, 2004.

Moldoveanu 2003 – Moldoveanu Aurel, Conservarea preventivă, ed. Centrul Pentru Formare, Educație Permanentă și Management în Domeniul Culturii, București, 2003.